

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазының төнчүзү

а бирги кварталда болган январь сүт бүдүрөдү болган санды алары өрткөн чыдаңдыкка өскөн.

Материалдык бүдүрүлгө болган культура тургузушкунга капитал салышкынарынын көмөчөсү 13 хуу көмүздөн; чак чурттага башкыларын азыгалаа кыяра 21 хуу, а школалар туулу 30 хуу өскөн. (Үргүлчүлөдиг адыш часкаашыны).

Урмөстөп сазар бараан саарылгазының планы ажыр күүсеттинген, а чоңа бараанарын сазары 9 хуу өскөн.

Бирги чартык чылдың төнчүзүгө чедир чөбүр миллион хире ачылчынарыны болган албан-хаакчыларны чеди—адды шактыг ажал хүнүгө шилчткен, а чылдың төнчүзүгө чедир бүгү ачылчынарыны болган албан-хаакчыларны кызырган ажал хүнүгө шилчткен турар дээрли билдир болгай силер. (Адыш часкаашыны).

Ажылчы чоңарыны материалдык чагаай байдалының соксал чокка бедир турарының, калык камгалагының болган медицина хамдырылгызының өкчил турарының түнеленде Совет Эвилели болза чоңу делегейде хей өзүп турар болган адыр чорук өң-не өвөш болуп турар чурт болуп артышкан. (Адыш часкаашыны). Ол дээр бистин улузүвүстүң чааладышкынарының улуз көргүзүдүр. (Адыш часкаашыны). 1960 чылдың июль 1-де СССР-ниң чоңу баштайгы сан-мехрелерин өзүтаар аларга 214 миллион 400 муң кижи болуп турарын билдир алары силерге созуургачык чадаас боор. (Адыш часкаашыны).

Эрткен чартык чылда Совет Эвилелиниң ажылчы чоңары чеди чыл планын үтүсүдүр, өвөшкүзү болган культураны улам ыңай хөгжүдүр, совет кижилеринң чагаай байдалын беддир херекке чак чедикшилерин чедип алган-дыр, өрдүдүр бе, эртең. Бис чедип алдынан чедикшилерге оожургап болбас болган хей-хей бүдүрүлгелерин болган турдугларын, колхозтарын болган совхозтарын, бистин культура болган амдырал албан черлеривистин база организацяларывистин ажалында ам-да бар улуз чептерин ажал өрттеринге кичөөнгейли мөңгөдөр журулуг бис.

Бистин улузүвүстүң амдыралында ажал уду өскөрүлгөдөр культура революцияның чедикшилерин-биле эн сый холбошкан. Владимир Ильич Ленинниң чугаалап турган ышкан, улуста өзгөртүмөс талантыларга ортуку культура революцияны ажалды берген. Совет кижери эртемниг, культурулук кижери аларган. Ол чорук чак техниканы, эртемни илешпейлиг шингөдип алып, чурттуң бүдүрүчү күштерин буртулгаар дүргөп хөгжүдүр арганы апаа берип турар.

Совет эртем, техника болган уран чүдүдүп калгачкычтыг чедикшилерин бүгү делегейде билдиндир. Бу бүгү—культура революцияның чагаай түнелдери-дир. Оң фронттуз улуз. Иччала-даа эн кол чугула чер бистин шаламыска онаажып турар. (Динмиттиг адыш часкаашыны).

Ниятлелди амдыралында болган кижиниң аажы-чаанын хамдырлеттеринге школаның база башкының ужурудузды дыка улуз. Школаны чораян чылдары кижи бүрүзү-үзү амдыралында утундурубас болуп артар. Школаның класны шаг-ла катгаш чорой барган, оң бөөр дык хей чылдар өрткөн, кижи боду улагдып, эр болган, харын чамдыктары кырыгылай-даа берилген боор, иччала-даа эн чүдүлдерин урезини тараан школанын башкыын ол кажан-даа утпас. (Динмиттиг, үргүлчүлөдиг адыш часкаашыны).

Совет школанын чедикшилериниң дугайын чоргаарал-биле чугаалап турар бис. Совет Эвилели Октаргайдың шичилеттиин талгырыныч Черниг кылымал эдеринчизин бир-ле дууларында салып удурулгөдө ол чорук бүгү делегейде мультон-милон кижилери дүрөткөн болган өрткөн, бистин чуртувусту, социализмниг тилелелерин, совет улустуң талантынын болган күш-ажыла улуз ынакшыдын чак байдал-биле көөрүнө оларны хандыктыктык.

Эртемни болган техниканы көстүп көрбөзүн дүргөп темплер-биле буртулгаар шичилдир арганы Совет Эвилелиге берип турар ол дүргөдөкчи таймырны тыварын, аждарын чүвени чөптү-биле көөр хей-хей кижилер ыңчан ордаяктык турганар.

Индиг харын, индиг дүргөдөкчи бар! Инда каанды-даа чактыг чүве чок. Ол дээр бистин чуртка тилелен социализм-дир. (Динмиттиг, үргүлчүлөдиг адыш часкаашыны). Дашкык чурттарың өң-не чүвени алымы билдир харагал-аажылар бистин чуртта бугу нияти болган халас өөрдилгени база бүгү нияти кижик чорукту, социализм үезинде улустуң өзүп орар салгакчыларынын эртем-билигин үзүткө чок а турары болган социализмниң өскө-даа чаалап алышкынары ышкан индиг чедикшилерин бедир-биле үнелеп көрүп турарлар.

Шынында-ла, Совет эрге-чагырганын чылдарының дүргүзүндө бистин чуртувуста улус өөрдилгениниг теккини кайгачык улуу-биле калбарган. Чеди болган сес чылдың школаларының саны хорайларга барык беш катан, көдө черлерге 127 катан өскөн. Ортумак школаларының саны хорайларга 10 катан, көдө черлерге 181 катан өскөн. (Адыш часкаашыны).

Ам үеде оода чадаарда безин чакгыс, харын-даа каш-каш ортумак школалар ажалдавайн турар индиг өң ырак чакгыс-даа көдө район бисте чок.

Башкылар болза кайы-даа чурттарда интеллекцияның өң хей сангыч ордынын бирөөн болуп турар. Иччала-даа бойдуусту болган кижини ниятелиниң хөгжүдүлгөсүн хойбузу ханы билдинге үндөлдөткенин чак, эн өңүтү тургузугу тургузуп турар хостуг ажал-инчилерин социализмниг чуртунда, бисте улусчу башкының ужурудузды онза улуз.

Совет башкылар Совет эрге-чагырганын баштайгы чылдарында боудун Коммунист партия-биле, оң эңис соулгалары болган идеялары-биле, оң практиктиг ажалы-биле хан-дамырындан харылаалары-биле холбоштырган. Улусчу башкы—ол дээр улустуң культуразының көдрүлүшкүнү дөш демиселде партияның өң чок чөдөнткени, чак кижилерин революсчу адалдыг чаңчыларга, коммунист бедик мерелелдиг өзүга кижиздеринге партияның өң чок дуаалакчыны. (Динмиттиг адыш часкаашыны).

Партияның Төп Комитеди болган Совет чазак бөдүүн-даа бед чикч өвөс, өзүдү улуз болган буаның ажалы дөш бүгү совет башкыларга ханымы-биле өөрүп четтиргенин алөрдөш тур. (Динмиттиг, үргүлчүлөдиг адыш часкаашыны).

Ам бис төөгүлү ийи соулгалы—коммунизмниг материал-техниктиг базасын тургузарын болган чак кижини кижиздерин шиптирлетип турар бис. Адыс утказы-биле алып болза бо ийи дээр чакгыс ажал-дыр. Бир өвөс бис совет кижилерин кижиздеринге, өөрдиринге холдуап каар болурувса, коммунизм тургузарының бүгү херээ чайлаш чок мондакталы боор.

Мынчангаш коммунизм тургузушкунун калбартырының програмказын ажалдап кылып турган партия болган чазак школаның амдырал-биле харылаазын быжыглар болган улус өөрдилгенин улам ыңай хөгжүдүр дугайында салгыш салган.

Бо талазы-биле партияның төлөвлөшөн хемчеглери бүгү улустуң чүдүдүрүшкүнүн алган болган күрүнө хойбузу боор күшүгү болган.

Школаның өдө тургузушкунунда кол чүве—ол дээр өөрдилгенин ниятинин ажалыг бүдүрүлгөсүн күш-ажылы-биле каттыштырары болган школаның кижиздикчи ажалын күштелдирери болуп. Коммунизмниг тилелелерин дөш демисел совет кижиниң бүгү тала-биле сайзырангай болурун негеп турар. Иччаарга ол дээр бөгү, техника, ниятлел дугайында өртем билгилериниң бүгү түнелерин чүгө шингөдип алдыр дөш ол өвөс, харын коммунист тургузушкунга күш-ажылы шүтү киржилгенин ол билгилерин практика

ырыпта ажаллап өөрөшүр дөш ол болуп. Биске билгилер апаа-ла шингөдип алары херек өвөс, харын оларны чак салгы-сеткили төрүттүдүрүп, улустуң чагаай чорук дөш ажал-херекке, кылган чүдүлгөсү өскөрү үзүп турар ыңды ханы идеялиг бүтүрөл кылдыр хуудуларын херек. (Адыш часкаашыны).

Ниятелиди чартырының улуз соулгалары аныктардан калбас билгилерин, мергелдиг холдарын, илг чуректерин негеп турар. Ниятинин чагаай байдалы дөш күш-ажыла ынакшыла, коммунизмге кызыгар чок бердинген—бо дээрге ыдыктыгың ыдыктым, хөгжүчү салгакчыларын революсчу херөөн үргүлчүлөр болган эңилениг чедир аас-кежиниге таварышканын амдыралының хойбузу-дур. (Үргүлчүлөдиг адыш часкаашыны).

Өөрдилгө—бо дээрге школаның болган башкының ажалының чүгө кезээ, иччала-даа бирги чергениң көчүгү чугула кезээ. Индиг болза-даа чакгыс өөрдилгеге черле канча-ла өвөш. Ниятинин ажалыга күш-ажыла өөренкчилер-ниң чактыктыгы өөретпей, школа бедик моральдыг, коммунисттиг улаан-бодалдыг болган ажал-чаңчылыг чак кижилерин кижиздерин хандырып шыдаас. Индиг аажы-чаңчыла күш-ажыла, ажал-херекке, кылган чүдүлгөсү болган бодун ап чороруундан тыштар.

Бистин аныктарымыс амдыралчы өөрүшкүлүт, күш-ажыла ынактар, Ваян капиталыг чурттарда амдырал-биле танышкан, бистин аныктарымыс аажы-чаңчының арын, оң сонургалдарының кайы хире делгемин, амдыралдыг идеяны, эңис соулгалы болган утказы оң кайы хире тода билерин база катан кижиз бүзүрү боор.

Иччала-даа амдыралда эртинг артыкчыларының салдыктапаст мидырынын, карак кызыл удууларын турары-биле чак амдыралдык, чак моральдыг демисел турарын утуп болбас. Амдыралдык эки школаның өрткөн аныктарының улуз өвөс кезинде күш-ажылы чик, харын-даа күдү көөр байдал, азыралыч хөн көстүп турар, идея чок болган ниятиги хевиринг фактылары база бар.

Бир өвөс индиг болушкунуна таварыш турар болу-вуса, ол дээрге чүгүн-даа мурунда школаның, комсомол-дун, партия организацяларының кижизидиге ажалында улуз чептериниң барында болуп турар.

Школаның өң-бүдөниг, комсомолдун болган бүгү хей-ни-тинин кижизидикчи саздар хамаарылгазының күжү хемчээл чок удуз. Бир өвөс ол күштер мергелдиги болза бодалдыг каттыштырган болган чакгыс соулгалже уланган бол-за, олар анык салгакчыларың амдыралында бүгү чеп-лес болушкунунары шүтүзүп эңил келбес кылдыр шүтү-лүнгө чедир даямандан утупкап шыдаар аргалыктар. Социализмден коммунизмге шилчип кирериниң үезинде башкының кижизидикчи ажалы өзүлүг-ла хей-ни-тинич аажок улуз ужурудузды болуп турар.

Школаның өдө тургузарының дугайында хей-хей солун чүдүдери силерниң сьезинерге чугаалашкан деп менээ чугаалашканар. Бо талазы-биле амдылында баштайгы базмынары кылганымыс шынныг. Бистин бодалымыс бо ажал-херөөсү улуз болган харын, инициативаны, чотадыкчы чорукту, ынакшылды көөр чорукту ол негеп турар. Индиг болза-даа бис эки дүжүтү ажаап алып бис.

Маана холбоштыр чамдык бодаларын чугаалакпап тур мен. Ам күш-ажылы аны-бүр хевирлер-биле школа амды-ралыңа быжык-биле кирип эгелеп турар. Хей сангыч өөр-енкчилерин бүдүрүлгө бригадаларында, өөрдилге ажал-агыларында, бүдүрүлгелерде, колхозтарда болган совхозтар-да школаларының ажалы бистин шүтүзүшү өөрүп турар. Школаның хей-ни-тинге ажалыг продукцияларын бүдүрүп кылмын турар апарганы эки-дир.

Иччала-даа өөрөнкчилерин күш-ажылы боду, чүгө бөдүнүч бээр продукцияның шаа-биле чугула өвөс. Эң кол чүве—ол дээрге анык өскөни ниятиге ажалыг күш-ажыла, ынакшыла кижиздерин бүдүрүлгө кичөөдө-рин шын болган бүгү талазын ажалгаары болуп.

Школа болза өөрөнкчилерин коллективтиг ажалды бил-динге чактыктар, тодаргайларга эңилениг баргаш, коммунисттиг өзү-биле чурттап турган ажалдап билдир кыл-дыр өөрдүр журулуг. (Үргүлчүлөдиг адыш часкаашыны).

1920 чылда-ла коммунист күш-ажылы дугайында Вла-димир Ильич Ленин чүдү деп чугаалазын салтып көртүр. Ол дээр бистин күш-ажылы, норма-чиктенеп даш-каар күш-ажылы, төлөвир сүрбүс күш-ажылы, ниятиге ажал-ыг кылдыр ажаллар чактык өзүлүг ажал-ажылы, жадик организацяны негелдери өзүтаар күш-ажылы болуп деп ол ой-алап хемчеглөөн. Шаа индиг күш-ажыла бистин уруула-рымысты, бистин аныктарымыс харын белетээр ужурут-бис! (Адыш часкаашыны).

Бүдүрүчү күш-ажыла школаларын хандыкшылар оларның нияти эртемдер талазы-биле белеткенин денелен черле куудулганы амдырал көргөсүн. Харын удурутуга шын турда школалар бодунуң өөрдилгеге хуузелелерин улам харысалгалы-биле көрүп эгелеп турар. Оларның өөренип алганы амдыралдык болган бүдүрүлгениң дур-жугаазы эртемдерин үндөлдөткени ханы, мерелелди-биле шингөдип аларыга дуаалап турар.

Школа болза амдыралга бодунуң салгыныг чүдүлү шил-дип тодардып аларыга, бистин күш-ажылы өң-бүдөниг бодунуң ажалын тып аларыга элөди оолдарга болган уру-ларга дуаалаар ужурут.

Иччала-даа амдыралдыг утказын илереткен профессия-ны, күш-ажылы ажал-чорудулары шилдип аларыга өөрд-илгениң ужурудуздын ада-нелер болган башкылар шүтүп өзөс билдир турары хараадычтыг. Дика хей кижилер ам-даа ортумак эртемни шаанда көрүп турганы ышкан эриг өзү-биле көрбүшан, индиг эртемниң түнели болза каанды-бир ко-мандалар албан-дуулап, улуз өвөс-даа бол коммандалар ажал, азы «арыг», «чик» ажал болуп деп санап турарын-дан адырып шыдавайн турар.

Школаның амдырал-биле харылаазын быжыглар ду-гайында Хойлу төлөвлөшөн чугаалашп турган үеде ону кык канчаар бодат турар дээрин көрүп, кижилерин кичөөн-гейлиг дыңап турган мен, ону билдир болгай силер. Кижилер-ниң канчаар-даа аажок хей нуруузу ол төлөвлөшдө шын үнелөө болган ону деткөн деп сөзлөрдүр мен. Иччанмы-же өөрдилгени ажалыг күш-ажылы-биле холбоштырып чак-тыштырар чорукту эржежок чугула деп билдеежок, кат-дык кижилер, алаңгы (мени бурууды бербей-не көрүр) авалар болза ону ийи хире чак болганда боттардырган бо-орутай, мөш Инаажымы он дугарын дөшүп алганга, ыңчан-на реформалар чорудуп көрүр дикти чугаалап турган-на бол-гай. (Хөглүг шимзөгөл, адыш часкаашыны). Бистер ада-ле-ниг индиг сеткилин шын билдир ужурут бис. Мында олуту-турарларың аразында Инаажытыртыга, Машаларыга, Ваянларыга болган Петаларыга ынак чагаай сеткилдиг авалар база-ла өвөш өвөс боор. (Хөглүг шимзөгөл). Иччан-мыже мен бодалыма, бистер школаның амдырал-биле хары-лаазын быжыглар дугайында Хойлулу хуулоп алгаш, шын улаңымыг базмын кылган бис, иччаарга ам ол шип-тирде партияның айткан оруу-биле буртулгаарлап чоруту-херек.

Чамдык кижилер: «Сааныч кижиге тригонометрияны, а селесар болган электрик кижиге биологияны херээ чү-вө боор?» деп бодат турар. Оларның болды-биле аларга, күш-идүрер ажал кылдыр кижиздик шоошү өөренип турганын херээ чок, индиг болганда бир өвөс дөди өөрдилгеге чери-ге кирерин магалдап бербес чүве болза, урууларын эртем-нер-биле шүдөлдүп турган дүжү чок ышкыла.

Ол көңүс-ле шын өвөс. Аныаама өнтүм Пантелей Ма-хия салгыма кирип келди. Ол дээр бистин шактыр турган бол-

ган үргүлчү-ле коммунтиг чорутуур кыл. Эриг шагда шактыр кижини күш-ажылы халаалыг, каанды-берге ажал турган. Ол шагда өөрдилгениң ажалымын дугайы мындыг ажал турган: фельдшер кылдыр өөренип алары чүү-даа болза ажалыг: кижилер өкчө болгай, азы рудник-тиг штейгери (иччан ажалчынар «штейгер» диктир чүвө) деп мастери бооп алары—база-ла ажалыг. Иччан Махияны холдуна номуг чорда көргөндө (ол үргүлчү коммунтир кижиле болгай), олар «Пантелей штейгер азы фельдшер бооп алып дөш өөренип чорутуур кижиз-дир» диктир. А Махия каттырып каар: ол фельдшер-даа, штейгер-даа бооп алып дөш өөренип чорутуур өвөс, харын билг чедип алып, эки чурттаар болган ниятелиге бодунуң кылдыр ролон эки би-ли, амдыралдыг ужуру-утказын эки билдип алып дөш өө-ренип чоран кижиз-дир. (Адыш часкаашыны).

Индиг эртем билгилер саанчыга-даа, кадарчыга-даа херектиг. Мени бодунуң күш-ажылы чорудуламын эгелөөн профессионамын хуудулап берган кижиз деп биле бербей-нери дилеп тур мен. (Адыш часкаашыны). Каанды-даа ажал-херекти кылдыр турар ажалчы кижиге хамыктыг мурунда эртем билгилер херек, эртем билгилтиг болура ам-дыралчы чик болган хөгүлү болуп.

Күш-ажылы өөрдилгеге удуураныштыр тургузары—эр-тем билгитин ажалчы өвөс, харын улуургак өзү-биле көөрү ол-дур. Ол болза чогуш шыны-биле аларга, школаның өдө тургузарының идеяын хамыктымын ол болуп-дур.

Бир-ле катан мен мындыг чүгө аажок өөрүп таалаан мен: колхозка чедер бергеш, хаван алаакчымы-биле чуга-лажы бердим, а ол профессияны канчаар көрүп турган ийик, сактып тур боор силер, харыскарап хөртүг төнгөш, хаван ажаап ажалдай берген диктир ышкылаштыг.

Бистин бо үеде ол билишкенин мырында өскөрилген. Хаван алаакчымы-биле чугаалаштыр, ол зоотехника нияти-тудунуң үшкү куруунда өөренип турар мен дээр. Саанчы-биле чугаалаштыр ол: көдө ажал-агы институтун дөшүп тур мен деп дыңадып турар. Чамдыкта өвөс удуруткүзү-нүң азы бригадирин чугаазын дыңаш, ажал-агынын ол кижини аажок ханымчалыг болган эки билдир турарына сеткил өөрүр боор чүвө-дир. Ол кижиз көдө ажал-агы институтун дөшүп турар болган колхозка ажалдап турар деп менээ чугаалашкан. Каанды уе-шап келген, кайы хире бу-рунгаарлап чораян-дыр бис деп чүвө ол-дур! (Динмиттиг адыш часкаашыны).

Рязань областың чижээп ап көрүр. Рязаньнык школа-ларының дуржугаазында өң-не тергип болган чугула чүдө болза аныктары оларны күш-ажыла ынакшылды, көдө ажал-агыга сонургалды кылдыр кижизидип шыдаканын-да болуп. Сөөлү үш чылдың дуржугаазында областың колхоз-тарынче болган совхозтарың ортумак эртемниг муң-мүң оолдар, кыстар ажалдап кирген. А чү дээр боор, физиканы, химияны, тригонометрияны билдир чорук саанчыларга-даа дыка ажалыг болган ышкыла.

Чак немежип келгенеринг бедик билдир денелен областың чедикшилерин бодурунга, күш-ажылы бүдүрүчүлүгүнүң бедиринге дыка бүдүредиг саздары көргөсүн. Ол үедег чижети өскө обалстар болган крайларда кижилер эки бо-дап алышкан. Рязань эштеринг дуржугаазын олар чүгө эки бодат алып өвөс, харын база ажалгаар болза чогур.

Школаның өдө тургузуу тура, бистер шаштылачак төгөй чорутуң болган консерватизмниң илерөөшкенингерге ковар өзөс таварыш турар бис. Бир өвөс өзө үезинде бүдүрүлгени өөрдилгени организаастарында ала-чагаарлаар болган дүмч-чү бораларын чоруктуң элементтери-биле эңежип болуп турган болза, ам ол херекке түрүчүниң көрүм-чүрүмүн кир-дериниң ой келген боор турар-дыр.

Эвилелден болган автономүг республикаларын Мин-истрлер Чөвүлөдери болган Кураллары, областың болган крайларын куускомлары, улус ажал-агы чөвүлө-дери өөрөнкчилерин бүдүрүлгеге өөрдилгени чуртчулдар ужуруттар. Профессияларын тодардыр, мастеркааларын чогалдып тургузар, инструкторлары белетээр чорук өвөш-мистиг район буртузун хөгжүдүлгениң перектваларына буртуу-биле душтур чорутуунан турар херек. (Үргүлчүлө-диг адыш часкаашыны).

Чүгө улустурун болган көдө ажал-агының өвөс, харын база улуз ажал-агының бүгү адыралыны, культу-раның болган амдыралдык ажалдакчылар херелерин хал-дырып бөгү дугайында салгы салдыр херек. Мычан өөреникти бүрүзүң мергелди профессияны хостуу-биле шилдип алары-на улам-на таарымчалыг байдалдар тургустува берген турар.

Школаларга бүгү эртемдерин башкыларының идеяли денелен кедүрери көчүгү чугула. Келдир өөрдилге чылмы-дан эгелеш ортумак школалары болган техниканын үстүк кластарына «Политиктиг билгилерин үндөлдө» дээр чак билдиндир калбак курсту кирерин партияның Төп Комитеди эржежок чугула деп санаан дээрби силерге билдин-дир-ле болгай. Бисте коммунист тургузушкунуң эң чугу-ла соулгалары-биле, Маркстың, Энгельстың болган Лени-ниң коммунизм дугайында өөрдилге-биле бистин аныктары-мыстың ханыларды танышкан турарын күзеп турар бис. Аныктар бо шагта танышкан айтырылары шын билген, чак кижини, коммунизмни тургузар болган коммунизм өң-дөш чурттаар апаар кижини шынарларын бодунга эки сидирип алган турарын күзеп турар бис.

Кижизидилген өң-бүдөниг ролжон дугайында чугаалап кабайн барып болбас. Ада-нелерин болган өң-бүдөдө улуз кижилерин үедег-чижээ үез-бодалдарын болган адыс күзөл соулгаларың, чүткүлдерин болган аажы-чаңчылар-нын хевирлеттигин тургустууларыңа көчүгү чугула. Яблок бодунуң үгеп сымалан ырадыр чугулаас деп улустуң чеч-ени-биле тып чугаалазын хей өвөс.

Партия организацялары уруу-дарыгың өң-бүдөдө ка-

ажалдагыны айтырыларың чүгө ада-нелерин «улуз херээ» деп санаас, «нейтралдыг» туртуу өвөсөс херек. Өң-бүдөгө кижизидилген партиянын ажалымын көчүгү чугула үстөктөрүң бирөөн кылдыр көөр херек. Уруу-дарыгың кижизидилгени дөш харысалгалыг болуп чорук-ту бүгү ажалчы чоңарга сидирип килер херек. Каанды-даа өскө ажал херектөөз-биле бир дөмей, коммунист ма-наа үедег-чижээ көргүзөр ужурут. Партияны бедик ха-рысалгалыг херек болза аныктарын шын кижиздери, эки ажал-ишчи, Ада-чурттуң шынчы хамаатын, патриот болган бистин коммунист улуз-чагаай херөөвистин салгыны бооп өсүп дөш херек-чүрөкө салгы амыр болуп кылдыр кижиздери болуп.

Чамдыкта харысалгалыг ажалдакчыларын ажал-төдө-ри өөрдилгениге дыка хожуап каап тургулар—ин-диг таварылгаларын билдир мен. Индиг тургалар болгач-ка башкыларың аажок хей даркыктыг човадарын тавар-ыштырга бөөр. Иван Иванович-биле найрал харылазын баксыралдыр өткөк болуп, а математика өптөжир чорукка шыдапшас болгай. (Хөглүг шимзөгөл, адыш часкаашы-ны). Иччаарга харысалгалыг ажалы хей-ни-тинич ажал-ын кылдыр дөш шөлдөн чок, ыңчангаш бодунуң ажал-төдү кижиздери хире чак чок боор турар. Шаа ыңчан бодат чорутуу кижилерин шүтүмчүлөр херек. А башкылар, силерге ажал-херекке ажалыг болузу дөш өлөөн дидим болу-рунарымы сүмөлөп көрөй.

Чамдык авалар өөрдилге чылы дооступ турда бодунуң уруунга азы олутуна эки дендөктерни башкыдан дилеп берип турар. (Хөглүг шимзөгөл, адыш часкаашыны). Ол дилелерин хандырып бергеш, индиг урууларын кайы хире ажалдакчы турарын силер билдир силер. Силер бергелерин ажал эртерини оларны белетээр ужурут-ла болгай сил-лер, а боттарынарың индиг базмынар-биле оларны тура-сорукчу чоруну кошкандып турарылар ол-дур. Силерниң эңирген, дүжүлчөп чорутуу, ада-нелерин меделер чок чорутуна азы бөөрлер дээр бис индиг өөрөнкчилеринг кел-дир үезинге аарылыг чүү бооп болуп. (Адыш часкаашы-ны).

Совет башкыларың мурунда хей-хей чак айтырылар, хей-хей чугула херектер туруп турар. Совет башкыга ам-дыралдык салып турар негелдериниң чогур бедиринге совет башкы кезеде чорутуу деп чүгө партияның Төп Ко-митеди бүтүрөп турар. Чонун башкы партия болган совет организацяларың талазында бүгү талазыг дуа-ламчы аларына ынаар эргелиг. Партия организацялары-ның удуруткучлары башкы кадрларга чок чорутуу, ол кадр-ларын билдир, оларны дугайында салгы салыр ужурут. Партия болган совет ажалдакчы, ажал-агы удуруткучу буртуу, боду ам каанды-даа бедик албан-дуулаагө жөдүрүл-гө болза, оң бодунга школаның болган башкының аажок ажалыг болганын сактып чорутуу! (Динмиттиг, үргүлчүлө-диг адыш часкааш

